

Naturlig och onaturlig etik

Jan Tullberg & Birgitta Tullberg

Manuskript snarlikt artikel i

Signum

Nummer 1, 1995

Naturlig och onaturlig etik

Jan Tullberg & Birgitta Tullberg

I sin ledare i nummer 7 av Signum diskuterar Anders Piltz effekterna av darwinism varvid han har en del kritiska synpunkter på vår bok *Naturlig etik - en uppgörelse med altruismen*.

Piltz förvånar med att framföra ett mycket relativistiskt resonemang där såväl kunskap som värderingar ses som högst godtyckliga. Vetenskapen är beroende av vissa ontologiska antaganden samt diverse trosuppfattningar och saknar förmåga att stå på egna ben: "Alla påståenden om "fakta" betingas av dessa i förväg valda principer". En sådan relativism påstås vara en allmän uppfattning med undantag för undertecknade som "på ett numer ovanligt sätt svävar i naiv omedvetenhet". Piltz förespråkar uppfattningen att tron skapar verkligheten, en uppfattning som vi kallar "det ideologiska felslutet"; att tron kan försätta berg, eller som han avslutar sin ledare "Du blir den du tror att du är"

Ett stycke tidigare har Piltz dock redovisat att han liksom de flesta andra kristna tror på utvecklingsläran. Varför gör ni det? Anledningen till detta är rimligtvis inte några ontologiska antaganden, några uppenbarelser eller spontana infall, utan mer genomtänkta skäl än så. Inför överväldigande bevis ändrar de kristna åsikt, trots en trosmässig utgångspunkt i och en känslomässig preferens för bibelns skapelseberättelse. Av samma skäl övergick kristna för flera generationer sedan till en heliocentrisk världsbild. Tron förändrar inte fakta, men fakta påverkar tron. Vi anser alltså att även Piltz är betydligt mer reflekterande och rationell än den flummiga kunskapsfilosofi han förespråkar. Vill man ha ett mer modernt exempel på omvändelse mot trons inklinationer kan man fundera över alla ideologiska konverteringar vid kommunismens sammanbrott. Ville dessa personer sluta tro på socialismens välsignelser, eller blev de överväldigade av sakskalet som talade emot socialismens faktiska förmåga?

De flesta kristna liksom icke-troende anser att det finns fakta och rationella argument inte bara i kunskapsfrågor, utan också i värderingsfrågor. De flesta tror sig ha goda argument för sina åsikter, men under stark press från en motståndare retirerar många till "det är en värderingsfråga". Nästa steg i reträtten är att se värderingar blott som smakfrågor; som en estetisk jämförelse av gult med grönt. Detta är dock inte den grundläggande åsikten, utan skall ses som ett debattknep för att få stopp i en diskussion när man ligger illa till. Hur många kristna hävdar t ex att kvinnlig omskärelse blott är ett uttryck för ett alternativt normsystem som kanske är lika bra?

Den centrala frågan är "vad är god moral?", och detta är en fråga i vilken det är otillräckligt att bara "tycka", utan där man kan och bör ge skäl och argument för en framförd ståndpunkt. Bokens utgångspunkt är att moral primärt handlar om lämpliga regler vid intressekonflikter. Vad är rätt och hur skall rättvisa genomdrivas? För att kunna ge seriösa svar på den frågan gäller det att utnyttja de kunskaper som finns om hur människor fungerar. Vad som är god moral för änglar är en teologisk fråga i vilken vi inte tror oss ha något att tillföra. Vad gäller *Homo sapiens* så anser vi att darwinism

i allmänhet och sociobiologi i synnerhet har mycket att tillföra. Vår modell visar att ett samhälle fungerar med regler baserade i fundamentala biologiska beteenderegler som egoism, släktsélection (man gynnar barn och andra genetiskt besläktade individer), gruppegoism och reciprocitet (samarbete till ömsesidig nytta). Vår bedömning av altruismen avviker starkt från den konventionella. Vi ser altruismen som en kulturskapelse som inte inneburit någon kvalitativ förbättring, utan som fört med sig betydligt mer negativa än positiva konsekvenser. De kristna som har intellektuella ambitioner bör rimligtvis sätta sig in i de moraliska konsekvenserna av darwinism och Piltz skall ha en eloge för den ambitionen.

Vår kontroversiella tes möter mothugg från många håll, men det gäller för våra motståndare att presentera hållbara argument, inte bara beklaga att vi bryter konventionen att altruism är ett fint ideal. Det som försvårar en diskussion är att altruismens försvarare inte är vana att argumentera för sin sak, bara att propagera: det råder en dominerande enighet om att altruism är av godo, men att den tyvärr är alldeles för ovanlig. Möjligheten att altruism skulle kunna vara av ondo låter därför för många som en språklig motsägelse.

Låt oss med ett kort stycke motivera ifrågasättandet. Bokens definition på altruism är uppoffringar för obesläktade individer som inte förväntas återgälda, dvs en definition helt i linje med Bergspredikan. Eftersom altruism saknas i djurvärlden så bör den ses som en kulturskapelse, och ett avgörande skäl för att altruistiska handlingar utförs, är att de förespråkas av en stark altruistisk moral. Förutom den gode givare så finns den favoriserade mottagaren av de osjälviska handlingarna och vi tror att denne favoriserade mottagare är avgörande för att det finns en altruistisk moral. Många mottagare som spetälska, fattiga och flyktingar, låter väl maktlösa för en sådan nyckelroll. Men de flesta förespråkare för altruistiska uppoffringar framstår som allt annat än maktlösa: kejsare, presidenter, biskopar, chefredaktörer, partibossar och generaler. Alla hävdar de att medborgarna skall vidta åtgärder som strider mot egenintresset för att detta är en altruistisk plikt - åtgärder som direkt eller indirekt gynnar dessa förespråkare.

Den massiva propagandan resulterar i en del altruistiska handlingar. Det finns dock ingen logik som leder till att dessa handlingar skulle vara av godo, utan det är en empirisk fråga. Det förefaller såväl undermåligt som ohederligt att hävda att alla självuppoffrande handlingar man inte gillar inte är "riktig" altruism. Vad säger att altruister med nödvändighet kämpar för den goda sidan? Soldater som offrat livet för gud och konungen har ju bevisligen stupat på båda sidor.

All altruistisk moral syftar till att få människor att göra något annat eller något mer än vad som motiveras av deras egenintresse. Man måste naturligtvis kunna ställa sig den generella frågan om detta är bra, om det är en social nödvändighet för att hålla ihop samhället? Vi anser att boken ger ett väl underbyggt nej på den frågeställningen. Det går inte bara att anta att altruismen är bra för att det är den konventionella uppfattningen, utan problematiken måste analyseras.

Boken utgår från att läsaren har accepterat utvecklingsläran och inte är kreationist. Däremot räknar vi inte med att han inser konsekvenserna av darwinismen för moralfilosofin, utan det är dessa implikationer som boken behandlar. Den riktar sig till de närmare hundra procent som accepterar utvecklingsläran och förespråkar altruism i

måttlig omfattning, inte till den procent som är offervilliga fanatiker eller bokstavstroende kristna, vilka ju klarar sig bra med en enda bok. Piltz påstår att vi gör det lätt för oss genom att hamra på några karikatyraktiga kreationister, men den anklagelsen är helt grundlös. På ett flertal ställen i boken klargör vi att vi inte bryr oss om att vinna denna redan vunna debatt. Det finns inte ett enda resonemang som penetrerar skapelseberättelsen som en alternativ naturvetenskaplig förklaring. Däremot har såväl moderna katoliker som sekulariserade läsare ett moralfilosofiskt problem; kan väggarna stå om grunden rivs? Olika moraluppfattningar skapades i en tid med skapelseberättelsen som ett fundament. Många icke-troende ser Jesus som ett föredöme fast de inte tror att han har någon gudomlig anknytning. När fundamentet reviderats kraftigt måste man dock fråga sig om de moraliska slutsatserna oförändrade kan stå kvar. För alla icke-troende liksom de flesta kristna är det inte längre rimligt att se de tio budorden som moraliska axiom höjda över all reflektion. De måste ses som regelförslag som kanske är mycket kloka, men som man måste fundera över.

De kristna och hedningar vi vänder oss till är de för vilka den ”rena” tron inte är tillräcklig, men som inte heller flyr till den ”ödmjuka” tron - relativismen - utan som tror på skäl och argument för en åsikt. Om Nya Testamentets moral är bra så är det inte primärt för att Guds son framförde den, utan för att den ger bra förhållningsregler för människor att leva efter. Den är ett förslag till svar på Aristoteles fråga: ”Vad är gott för människan?”. Det är inte fel att få idéer och resonemang från en helig bok och andra auktoriteter, men ytterst så är det den egna bedömningen av argumentens tyngd som faller utslaget. Vi har skrivit *Naturlig etik* för dem som reflekterar över Aristoteles fråga.